

Temat: Z czego składa się artykuł?

Czas realizacji: 1 godz.

Cele zajęć

■ Cel ogólny

Zdobycie wiedzy na temat budowy artykułu prasowego , analiza tekstów prasowych pod kątem ich atrakcyjności, poprawności, tworzenie tekstów prasowych z zachowaniem ich elementów kompozycyjnych

■ Cele szczegółowe

Uczeń:

- z zaangażowaniem bierze udział w dyskusji,
- wie, czym jest tytuł , lid, śródtytuł i jaka jest ich rola w odbiorze całego tekstu,
- przedstawia, na czym polega specyfika tworzenia artykułów prasowych,
- gromadzi argumenty na określony temat,
- wymienia zasady tworzenia tekstu prasowego,
- wie, jak stworzyć lid odpowiadający treści artykułu i atrakcyjny dla odbiorcy,
- analizuje różne rodzaje lidów,
- tworzy krótkie teksty prasowe,
- sprawnie posługuje się poprawną odmianą polszczyzny pisanej i mówionej.

■ Metody i formy pracy:

- metody aktywizujące – burza mózgów, dyskusja,
- rozmowa kierowana,
- ćwiczenia redakcyjne,
- ćwiczenia z tekstami prasowymi,
- praca z komputerem z dostępem do Internetu,
- indywidualna praca analityczna i redakcyjna.

■ Środki dydaktyczne:

- karta pracy: *Tytuł-wizytówka artykułu*,
- materiały dla nauczyciela: *Tytuł-wizytówka artykułu*,
- „Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.1.”, red. L.Adrabińska-Pacuła, A.Hącia, J.Malczewska, J.Olech, WSzPWN oraz do kl.3.;
- fragmenty różnych tekstów prasowych, tytułów,
- komputer z dostępem do Internetu, m.in. stron: <http://www.slideshare.net/AMAF/struktura-tekstu-dziennikarskiego-rodzaje-leadw-presentation> ;
<http://www.fundacjanowemedia.org/nasze-publicacje/1-przewodnik-po-animacji-medialnej>
- komputer, tablica, arkusze papieru, flamastry.

Temat: Z czego składa się artykuł?

■ Przebieg lekcji

1. Faza wstępna / prezentacja (6 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie zaprezentowali wyniki swej pracy domowej. Uczniowie mieli wejść na stronę <http://www.fundacjanowemedia.org/nasze-publicacje/1-przewodnik-po-animacji-medialnej> i na stronach 7-9 tej publikacji przeczytać informacje na temat kompozycji tekstu dziennikarskiego i zapisać, jakie są główne elementy tekstu dziennikarskiego oraz najważniejsze rady udzielone w tekście o temat głównych elementów tekstu (tytułu, lidu, śródtytułów itp.)
- Uczniowie z dowolnych gazet wybrać mieli też wybrać artykuły, które ich zainteresowały i wskazać w nich główne elementy kompozycyjne artykułu (jaki jest tytuł, co zawiera lid i co zawierają śródtytuły, czy w tekstach znajdują się wyimki z cytatai itp.)
- Chętni uczniowie prezentują wyniki swej pracy na forum : uzasadniają, dlaczego wybrane teksty przyciągnęły ich uwagę, jakie są elementy w budowie tekstu (i czy są ciekawe dla czytelnika).

2. Faza realizacyjna

a) Z czego składa się artykuł? / prezentacja, praca indywidualna (10 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie weszli na stronę <http://www.slideshare.net/AMAF/struktura-tekstu-dziennikarskiego-rodzaje-leadw-presentation> i obejrzeni prezentację na temat kompozycji artykułu prasowego.
- Po obejrzeniu prezentacji uczniowie zapisują, jakie funkcje mają w tekście jego poszczególne elementy, np. lid, tytuł, śródtytuły itp. (wykonują zad.1. z Karty pracy).

b) Lid: jak zachęcić czytelnika – wykład/ praca w parach i indywidualna (12 min.)

- Nauczyciel uzupełnia wiedzę uczniów na temat rodzajów lidu (przykładowe informacje na temat lidu znajdują się w *Materiałach dla nauczyciela*).
- Nauczyciel poleca uczniom, by pracując w parach, znaleźli w przyniesionych tekstach prasowych różne rodzaje lidów, a następnie zapisali je (zad.2 z Karty pracy)
- Wybrany uczeń z pary odczytuje na forum przykłady różnych lidów.
- Nauczyciel prosi, by uczniowie wskazali, które rodzaje lidów dominują w prasie (uczniowie powinni wskazać lidy streszczające/informujące).

c) Tworzymy tekst prasowy/ praca redakcyjna indywidualna (12 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie po przypomnieniu sobie zasad organizacji tekstu prasowego (nauczyciel może przypomnieć uczniom schemat budowy artykułu prasowego i zasadę 'odwróconej piramidy'- informacje na ten temat znajdują się w *Materiałach dla nauczyciela*) napisali tekst informacji na podstawie zgromadzonych przez reportera informacji (uczniowie wykonują zad. 2, str.69 podręcznika „Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.3.”, red. L.Adrabińska-Pacuta, A.Hącia, J.Malczewska, J.Olech, WSzPWN.
- Po ustalonym czasie chętni uczniowie na forum prezentują wyniki swej pracy.

Temat: Z czego składa się artykuł?

3. Faza podsumowująca (5 min.)

- Nauczyciel prosi, by uczniowie powrócili raz jeszcze do poradnika o pisaniu tekstów na stronie <http://www.fundacjanowemedia.org/nasze-publicacje/1-przewodnik-po-animacji-medialnej>.
- Nauczyciel poleca, by uczniowie w „Poradniku dobrego pisania” na str.9 wskazali najważniejszą wg nich zasadę pisania dobrych artykułów. Nauczyciel zapisuje propozycje uczniów na tablicy.

■ Ewaluacja/samodzielna praca uczniów

Wykonaj zad. 8, str. 167-168 z podręcznika „Po polsku. Literatura, język, komunikacja. Zeszyt ćwiczeń do gimnazjum.Kl.1.”, red. L.Adrabińska-Pacuta, A.Hącia, J.Malczewska, J.Olech, WSpWN : na podstawie „luźnych zapisków” napisz profesjonalny tekst prasowy.

Temat: Z czego składa się artykuł?

KARTA PRACY

1. Wejdź na stronę <http://www.slideshare.net/AMAF/struktura-tekstu-dziennikarskiego-rodzaje-leadw-presentation> i obejrzyj prezentację na temat kompozycji artykułu prasowego, a następnie uzupełnij poniższe informacje na temat elementów artykułu prasowego.

a) jak rozumiesz sentencje na temat lidu: „Dobry lid jest jak pistolet: przystawiony do głowy czytelnika nie pozwala mu się oderwać od lektury”

.....

.....

.....

.....

b) na podstawie str.9-12 prezentacji zapisz rodzaje lidów i krótko je scharakteryzuj

- .....
.....
- .....
.....
- .....
.....
- .....
.....

c) na podstawie str. 14 prezentacji zapisz, jaka jest rola akapitów w tekście, ile zdań powinien zawierać akapit

.....

.....

.....

d) na podstawie str.15 prezentacji zapisz, kiedy powinny w tekście pojawić się śródtytuły i czemu służą

.....

.....

.....

e) na podstawie str.20 prezentacji zapisz, jakie zdania są najlepiej odbierane przez czytelnika

.....

Temat: Z czego składa się artykuł?

2. W przyniesionych materiałach prasowych odnajdź i zapisz różne rodzaje lidów

a) streszczający/informujący: .....

b) hasłowy: .....

c) lid opisowy (anegdota, historia): .....

d) lid-cytat: .....

e) lid pytający: .....

f) lid komentujący: .....

Temat: Z czego składa się artykuł?

MATERIAŁY DLA NAUCZYCIELA

1. Informacje o lidzie, które mogą być udostępnione podczas realizacji tematu na więcej niż jedną godzinę zajęć.

Czym jest lid?

Początek, a nie „wstęp” – przestrzega w swoich „Podstawach retoryki dziennikarskiej” Walery Pisarek i napomina:

„(...)w prasie bowiem, a zwłaszcza w prasie codziennej, nie ma ani miejsca, ani czasu na wstępy i rozbudowane zakończenia. Odbiorca ma natychmiast dostać to, co najważniejsze, bo ucieknie.”

Możemy się na to krzywić, ale wielu czytelników przebiega oczami przez pierwsze zdania – i albo zostaną przy tekście, albo już do niego nie wrócą. Więc ćwicz te pierwsze zdania! Na piśmie! Wycinaj wszystkie, które będą mówiły o tym, co chcesz czytelnikom przedstawić – zamiast tego- przedstawiaj!

Przykład dwóch tekstów, dwojga autorów, z tej samej wydarzenia, w którym uczestniczyli studenci:

- *W dniu 6 grudnia w Bibliotece Narodowej w Warszawie otwarto wystawę zatytułowaną „Od Buzułuku do Bolonii” poświęconą działalności wydawniczej na szlaku armii polskiej na wschodzie w latach 1941-46*
- *Pierwsze numery tygodnika „Orzeł Biały” towarzyszącego żołnierzom Armii Andersa, ręcznie tworzone egzemplarze gazetki „Zwyciężamy” oraz fotoreportaże z bezpośrednich działań wojennych można zobaczyć na wystawie otwartej 6 grudnia w Bibliotece Narodowej*

Różnice są widoczne gołym okiem. Choć oba teksty są warsztatowe, ćwiczebne – drugi proponuje prawdziwy lid. Autor nie martwi się o szczegóły, wie, że na to będzie miejsce w dalszej części tekstu. Na razie chce zaciekać, dlatego używa popularnego określenia *Armia Andersa* zamiast oficjalnych sformułowań. I słusznie, bo lid jest dla różnych czytelników, zaś terminu *armia polska na wschodzie w latach 1941-46* używają tylko historycy.

Lid sygnalizuje nie tylko co, ale i jak będzie dalej: żywo, ciekawie i zwięźle czy też ciężko i rozwlekle.

Temat: Z czego składa się artykuł?

Po co lid?

Jak wiadomo, lid narodził się w Stanach Zjednoczonych

W poradnikach amerykańskich można przeczytać rady na temat lidu: **raczej informuj niż oszałamiaj**. Wybierając rodzaj lidu, pomyśl, jakie masz możliwości: *zaskoczenia, sprowokowania, rozśmieszenia, wzruszenia, zanalizowania*,

Jego autorzy radzą, abyś wziął pod uwagę:

- czy sprawa jest całkiem nowa (jeśli pisały już o niej gazety codzienne, a ty dajesz tekst do tygodnika – musisz to uwzględnić)
- czy temat jest prosty czy raczej skomplikowany
- czy opisujesz przede wszystkim ludzi czy przede wszystkim wydarzenia
- jaką wiedzę w tej sprawie ma czytelnik
- w jakim stopniu sprawa go dotyczy.

Rodzaje lidu

Streszczający: Wczoraj rada znikomą większością głosów zatwierdziła budżet w wysokości stu milionów złotych. Dla właścicieli domów oznacza to niechybny wzrost podatku.

Jednoaspektowy: Jeśli jesteś właścicielem domu, więcej wpłacisz do budżetu gminy

Dramatyczny: Radny Karol Wiśniewski stanął przed trudnym wyborem: jego głos miał zdecydować o budżecie gminy. Wiedział, że dla właścicieli domów oznacza to większe wydatki. Takim właścicielem jest on sam i każdy z jego pięciu braci.

Cytatowy: - Nie widzę innego wyjścia. Gmina ma tak wiele potrzeb – powiedział radny Karol Wiśniewski pytany o stanowisko wobec nowego budżetu – będę głosował za.

Opisowy: Wójt naszej gminy Jacek Nowak do ostatniej chwili szukał poparcia dla swojego projektu. Przyszłoroczny budżet wywołuje ogromne emocje, właściciele domów zawiązują nowy sojusz.

Pytający: Czy naprawdę przyszłoroczny budżet musi tak podzielić mieszkańców?

Hasłowy: Posiadacze płacą więcej

Amerykańscy autorzy proponują jeszcze inne rodzaje lidu: analityczny, kontrastowy, prowokujący, anegdotyczny, retrospektywny. Jeśli czytasz (a mam nadzieję, że tak właśnie jest!) gazety czy czasopisma, do jakich chciałbyś pisywać czy w nich pracować – przyglądaj się lidom, jakie w nich występują i ćwicz taki sposób pisania. Analizuj konstrukcje tekstu i sam się do takiej przymierzaj. Notuj swoje pomysły i ćwicz: pytania, konstrukcję, lid i tytuł.

Pamiętaj, że choć lid rozpoczyna tekst, to znakomite zdanie do lidu może zostać wyjęte ze środka twojego artykułu. Nie obawiaj się chaosu pod warunkiem, że reszta tekstu będzie odpowiednio zredagowana. Wtedy czytelnik się nie zgubi...

Temat: Z czego składa się artykuł?

2. Przykłady lidów do analizy przez uczniów

LID - pierwszy, wyróżniony graficznie akapit (inna czcionka, inny układ graficzny, oddzielony większym światłem od tekstu)

Lid to część wypowiedzi dziennikarskiej, która jest pigułką wobec reszty.

Funkcje: umożliwia czytelnikowi zapoznanie się z zarysem wypowiedzi, wprowadza, zachęca

ODMIANY LIDÓW

Streszczający (podstawowa odmiana) – zawiera w pigułce informacje o zdarzeniu (kto co gdzie kiedy) nie wnika w przyczyny, na to odpowiada korpus

NAGŁÓWEK: Rosja nie sfałszuje Katynia

LID: Komunistyczni posłowie w Dumie chcą powołania jeszcze w tym roku komisji parlamentarnej do zbadania zbrodni katyńskiej. Twierdzą, że mają dowody na popełnienie jej przez Niemców.

Hasłowy – jednozdaniowy lub w postaci równoważnika zdania; przypomina sygnał

N: Krolewskie urodziny

L: Blechacz w Warszawie, Zimmerman w Londynie – 200 rocznica urodzin Chopina

Prognozujący – zapowiada się jakieś zdarzenie. Lid przewiduje skutki przedstawianych faktów i zdarzeń

N: Zalegalizować skрэты

L: Kalifornia zdecyduje w listopadzie w referendum, czy będzie w niej można legalnie posiadać marihuanę, Główny argument zwolenników głosowania na tak to dodatkowe 1.5 mld dol dla kasy stanu

Udramatyzowany – budujący napięcie, eksponujący zdarzenia gwałtowne i niespodziewane

N: Zawał po polsku

L: 4 godz. 15 min – aż tyle średnio polskie pogotowie wiezie pacjenta z zawałem serca do specjalistycznego ośrodka. I wcale nie dlatego, że tych ośrodków jest mało. Pogotowie zarabia na długim wożeniu pacjenta

N: „Zacznie się wojna”. Moskwa w szoku po zamachach

L: Wzburzeniem i placzem reagowali moskwianie na poniedziałkowe zamachy bombowe w metrze, w których...

Mieszany – połączenie lidu streszczającego (lub innego typu) i zacytowanej wypowiedzi uczestnika zdarzeń (lub parafrazy tej wypowiedzi); pojawiają się tu wyrazy lub całe wypowiedzenia wartościujące

N: PiS chce płacić za kobiety

Temat: Z czego składa się artykuł?

L: Więcej pieniędzy dla partii, które wprowadzą do parlamentu najwięcej kobiet? – To traktowanie kobiet przedmiotowo. Pojawia się w polityce, bo ktoś za nie zapłaci – odpowiada PO

Anegdotyczny – zawiera anegdotę, której puenta jest wstępem do tekstu

N: My, Ukraińcy, i swój język mamy

L: Rosjanin i Ukraińiec złapali złotą rybkę. Rosjanin złapał ją za głowę, więc należą mu się dwa życzenia: -życzę sobie, aby w Rosji nie było żadnego Ukraińca a granica była ogrodzona murem. Ukraińiec pyta – złota rybko czy w Rosji nie ma już ani jednego Ukraińca a mur jest szczelny? Rybka potwierdza. Ukraińiec na to – to lej beton

Lid-cytat – ważna zaskakująca lub kontrowersyjna wypowiedź uczestnika zdarzeń, bohatera tekstu lub fachowca z dopełnieniem informacją kto powiedział i czasem w jakich okolicznościach

N: Polska napędza cały region

L: Jeśli nie zajmiemy się długiem publicznym....

Opisowy – zaczyna się obrazowym szczegółem wprowadzającym w klimat wydarzenia (częsty w relacjach imprez, widowisk, koncertów, festynów) może też przedstawiać dość szczegółowo najważniejszy aspekt wydarzenia

N: Ciepłem, zimnem, złotem

L: Przez napięcie w skórze lekarze wprowadzili w okolice guza piersi cieniutkie sondy, z których wypuścili gaz o tem -30 stopni C. Tzw kula...

Komentujący – zawiera oceny wyrażane zwykle wprost za pomocą wartościujących określeń

N: kuracja czy reanimacja?

L: Nie udał się Obamie pierwszy rok prezydentury. Mimo silnego mandatu i demokratycznej większości w kongresie nie przeszły tam najważniejsze proponowane przez niego reformy

3. Schemat budowy informacji dziennikarskiej (dla przypomnienia uczniom schematu 'odwróconej piramidy')

a) elementy artykułu prasowego:

Tytuł (ewentualnie złożony z 3 części nagłówek: nadtytuł, tytuł, podtytuł lub dwa z nich): dobrze dobrany, krótki i chwytliwy. Często on decyduje o tym, czy dziennikarz zapozna się z resztą informacji

Lead (zawiera informacje kto, co, gdzie, kiedy, dlaczego; wyróżniony graficznie):

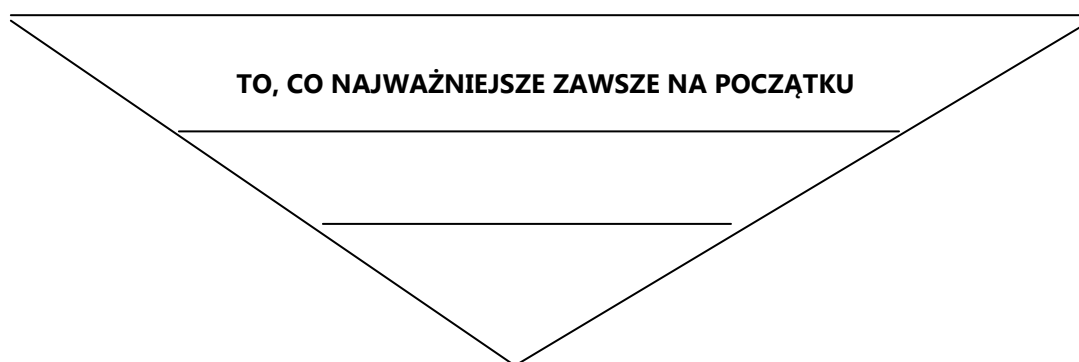
bardzo zwięzłe streszczenie komunikatu, skrót; po jego przeczytaniu odbiorca powinien mieć ogólną wiedzę na temat zawartości artykułu; może zawierać najważniejszy wniosek, cytat z ciekawej albo kontrowersyjnej wypowiedzi, najciekawszy element jakiejś akcji albo informację, kto wziął udział w wydarzeniu (jeśli była to jakaś ciekawa osoba lub grupa).

Temat: Z czego składa się artykuł?

Rozwinięcie - informacja właściwa – rozwinięcie tego, co zostało napisane w nagłówku; najważniejsze informacje podaje się na początku; im mniej istotna informacja, tym dalej umieszczamy ją w treści. Dobrze, aby w rozwinięciu znalazła się wypowiedź osoby (2-3 zdania)

Informacja aktualna, zwarta, podająca fakty i ewentualnie krótki komentarz do nich.

ZASADA ODWRÓCONEJ PIRAMIDY

Artykuł tworzy się zgodnie z zasadą „odwróconej piramidy”. Na wstępie muszą znaleźć się informacje najbardziej istotne. Niewykluczone, że tylko ta część informacji zostanie przeczytana, dlatego też powinna zawierać informacje kluczowe. W rozwinięciu podajemy pozostałe informacje, zachowując kolejność od faktów najważniejszych do mniej ważnych.